Խ Կ Ա Ր

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍԵԱՅ

Ա· ՇՐՋԱՆ 1884 ՄԵԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՆՇՈՒՆՉ ԷԱԿԱՅ ՋԱԽՈՐԴ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆ

Բ·

Վերջապէս մեր ձեռքն կը յաջողի գտնել մանիչ կոճակն որ կ'սահուտ, կարծես թնդալաւ, և կերկայ մըտնել չ'գիտեմք ո՛ր ծակը։— Անտարբերութիւնն կեղծելով երբորդ չապիկ մը կ'ընարեմք և այս անգամ ա՛լ հոգ չ'եմք ըներ ո՛չ օձիքին, ո՛չ բիծերուն ո՛չ ալ փողկապին առեւ ծալքերուն, վասն զի ճիշտ ատեն վայրկեան անցած է ուշնկոքրտիլեան ժամու։

Առանց ուրիշ խոչընդոտներու կը յաջողիմք վերջացնել մեր զարդասրանքն, և առանց արկածի կը հագնիմք մեր ռըտէնգոթն որոյ գրպանին մէջ կը վիճառեմք մեր յիշատակարկըչ, ապահով լինելու համար թէ ունենք զ'անիկա և երկար կառք մնանելու համար։

Բայց . . . յիշատակարկին անելևոյթ եղած է։ Սաս-

ակ յուզումը: Կարելութիւն չէին տար որ յիշատակը պէտք կորսուած լինի, որովհետեւ դէռ այս առաւօտ նորա վերայէն անցած եմք և գտնելու տեղը գրած: Վայրենի կատարելութիւն մը կը պատէ մեր բոլոր խնամատարութիւնն կը հասնի և մեր յիշողներն անզգալաբար այնչափ բարձր ձայնով կ'արտասանուին որ տան մէջ դանուողք կը կարծեն թէ մեք անհնչին մէջ կ'իրար բռնութիւն չափ կը նմանիմք մէկու մը հետ: Անհնչին կարասիքն տակնուվրայ կ'դնեմք և խնդ մը անապատական անունները կ'տանք մեր խեղճ և անմեղ յիշատակարանին, մեր աչխատանաց այս առարկային որոյ կը պարտիմք մեր դառնութիւնն: Եւ ահա իրրև քարտուղար կանգ կ'առնումք տեսնելով յիշատակարքը որ մեր նետած հապկին ծալքերուն մէջ կը դանուին:— Կը յիշէք, պարոններ, որ երբ մեր առաջին չապկին բարեմեծամբ ընտրեցինք, դացած էր չափազանց նետելու մեր դրասեղանին առարկաց մէջ և ահա անդէպ իր ծոյն առած է երկար յիշատակարքին դոր անխնամութեամբ մը պահած էր իր ծալքերուն մէջ, այնպէս որ աչ ուրուք մնալէն չգիտար անոնց յիշատակարոյն պահուած տեղն: Բայց այլ եւս ժամանակ չունենալով մնացելու, ան ալ բարկանալու անչափ էակցայ այս խորհրդոյ յատակագծերուն վերայ, յիշատակարքին կը ծալենք և մեր պրպտոյն դնելով կը փափաքիմք դէպ ի դուռն:

Բայց հան ալ ուրախ փոյթանք մը կ'սպասէ մեզ: Գամ մը, փառաւոր գամ մը — որ Աստուած գիտէ որչափ ժամանակէ հետէ կամ ինչ նպատակաւ հան կը գտնուի, գամ մը դոլ և ոչ մի տանեն հան նետուած հմար, գամ մը որոյ գոյութեան վերայ մինչև իսկ չեմք խորհած,— թէև հարիւր անգամ այս դռնէն

անցած եմք— այն վայրկենին ուր դանէն դուրս կ'ելլենք, նայ տակակ դուրն յանկարծ այնպէս սուր և հատու յատկութիւն մը կ'առանայ որ վերէն ի վայր երկուքի կը բաժնէ մեր հանդիսական պեսան:

Վայրկեան մը կանգ կառնեմք իբր կայծակնահար: Բայց քանի ատով մը յետս կը դառնամք՝ իմանալու, որովհետև կը յիշեմք թէ ունինք երկրորդ ուքաէնիօթի մը, որ թէև առաջինին չափ նոր և ձիւատ չէ բայց պարտեալ կրնայ մեր գործին ծառայել: և նախապարին անչուշտ հաղուստէն չ'պիտի պառկ գնարդն. մանաւանդ որ ապահով չենք թէ ունկնդրութիւնն պիտի չնորհուի մեզ՝ քան որում կէս ժամ յապաղած եմք:

Ուստի մեր պզեսաձեռնին կը դիմեմք միշտ տակաւինչ երկիւղ թէ մի գուցէ մեր երկրորդ ուքաէնիօթին անհրաժեշտ եղած կամ թէ ինքնին յիշատակուած խորհրդատուր գամին պէս առարկայի մը թիւնաբանութեան գոհ գացած լինի: Բայց ոչ, հանէ, նա և կը ժպտի մեզ: կը վստահանք ուրեմն հագնելու գ'անիկա և այս անգամ կը յայտնեմք առանց արգելքի դրնէն դուրս ճոպռալիլ և կառք մտնել որ կ'առաջնորդէ մեզ նախարարին ապարանքն:

Որչափ ժամէն ճիշտ ժամ մը յետոյ կը հանդիպիմք ունկնդրութեան սրահն: Բայց անոր վարագոյրն ամբի դիտուր չունինք կ'առնուած, որովհետև կ'իմանամք թէ բազում պատճառներով նախարարն ունկնդրութեան ժամին չը յարգեր եղեր կացութեան մէջ կը գտնուի երբեմն, և մեր յապաղումը ոչ մի կերպիս վնասուած եմք, քանի որ ամէն առաջ նպատին վարմունքեան ներկայանալիք խելք մը անձինք առաջնորդին նախասենեկին մէջ կ'սպասեն: Հետաքրքրութեան սիրտ կ'առնուինք և մեր քաջա-

թիւնն այնչափ կը զօրանայ որ կ՚սկսիմք մեր չիտի գաղափարներն կարգի դնել և երբ վերջապէս, ապաստարան մեր անունն կը կանչէ՝ վստահութեամբ և ինքնաճանաչութեամբ կը մտնեմք նորին ամենակարող վեհութեան գրասենեակն։— Բարեկիրթ պաշտօնակին քաղաքավարութեամբ կ՚ընդունի զմեզ և իւր գրասեղանին մօտ թիկնաթոռ մը ցոյց կ՚տայ մեզ։ Իւր վարմունքէն այնպէս մը կը հասկնամք որ մեզ հետ երկար տեսակցութիւն մ՚ընելու կը փափագի։ Զօրացուցիչ և չողոքորթի ակնարկութիւններով կ՚սկսի խօսիլ այն գովասանայ վերայ որ իւր ականջին հոտած են մեր մասին և կը յայտէ,— Այժմ անմիջապէս պիտի սկսիմք խօսիլ այն նիւթին վերայ որուվ զբաղած էք յամառութեամբ և որ այս օրերս յատուկ կերպով մը կ՚զբաղեցնէ պիս և։ ինձ համար մեծ արժէք ունի այս մասին ձեր կարծեաց տէր լինիլ։ Բարեկամիս ըսածին նայելով, բարեհաճած էք ինծի համար գրի առնուլ ձեր դաղափարներն։ Ցուէք, կաղաչեմ, ձեր յիշադիրն և մեկիկ մեկիկ ի բրտքանչիւր կէտին վրայէն անցնիմք։

(Շարունակելի)

Թարգմ. Ն. Գերմ.

Մ. Ց. ՍԱՆՏԱԼՃԵԱՆ

ՄԵԼԱՄԱԶՈՒԹԻՒՆ

Սիրելիդ իմ Ս.րտակ՝

Գեղամ պատրանք կրած էր. և Գեղամ թշուառ կ՚զդար իւր անձն։ Իւր պատմութիւնն յայժ երկար էր բայց սա առաւելութիւնն ունէր որ երկու, երեք, կամ

վերջապէս չորս բառերու մէջ կը բովանդակուէր։ Իր դեղուհին անհատատարմութեան փորձեր տուած էր իրեն, և իր սրտին հետ անպէս խաղացած էր որպէս երկու տարու տղայ մը կը խաղայ գնոտակով մը ղոր գետնէ գետին կը զարնէ։ Միթէ այս հանդուրժելի էր, և ո՞ր ազէտք կրնար հատատարիլ այն մարդուն թշուառութեան որոյ սիրտն, վախուկ և վհո սիրտն այսօրինակ անարդանաց ենթակայ կը լինի։

Սակայն Գեղամ անյիշաչար կուդէր լինել, —դի սիրող էր և սէրն է միայն որ անյիշաչարութիւն կըներչնչէ.— կը փափագէր ընդմանալ անդութ այրուդն ապարանն, ի ծունը լինանել, հատատարմութեան խօսք առնուլ, դարձեալ առնուլ այն խօսքն, մինչեւ որ սիրուն ապտակ մ' ղգար իր այտին վերայ, իր ձանձրացուցիչ բայց մեծ սիրոյն համար։— Եւ Գեղամ լինէ խորհուրդ կը հարցանէր։—

Ինչ՞ հարկ կայ թուել քեզ այն խորհուրդներն զոր տուի իրեն, քանի որ նա առ ոչինչ գրեց գ'անոնք և մեկնեցաւ դուշելով, թէ հակակիր եմք իրարու թէ սարսափելի արարած մ' եմ ես, թէ կախուելու արժանի եմ ըսա որում սէրն կ'անդոնեմ, և այլն։—

Գեղամ երկար աւուն յուսահատ կացութեան մէջ ապրեցաւ և կայլին օրեր ուր Վէրթէրի նման ինքզինքէն կը վախնար, չատ մը պատրանք կրեց և դառն փորձերու ենթարկեցաւ, բայց լիովին չի յուսահատեցաւ և բուռն ճիգ թափեց որ գէթ մի անգամ ինքն ալ այլոց պատրանք կրել տայ։

Անցեալ տարւոյն վերջերն Գեղամ տարօրինակ մարդ մ'եղած էր։ Մելամաղձութիւնն բժշկուած էր և թախիծն ու սխրութիւնն տեղի տուած էին դուարթի և անհոգ բնաւորութեան մը։ Բայց սիրահար ծնած էր և չէր

կարող չի սիրել, ընդ հակառակն անհնարին ատոդնապի մէջ կ'ենթադրէ եղեռնագործ մը նոյնպէս հինգ կամ վեց սիրային արկածներ չունենալու։ Ո՛ՉԻ կ'ըսեր չորեքշաբթի երկարելով, այս տարի, այս տարի ոչինչ կատարեցին, իրր թէ վաճառականական գործերու վերայ լինելը խնդիրն և դադրեաց ուրիշ գործի համար աշխարհ եկած չէր բայց միայն սիրելու համար։— Գեղամ յաճախ կը ձանձրանար տակայն իր սիրային արկածներով, և որպէս զի մեղանգաւթիւնն իր վերայ չի սիրանայ, երբեմն կը խորհուր և յաճախ կ'ընդհէր որպէս զի ժամանակին սխալ-ժելի կերպով անցնի։

Ախտակ, երէկ Գեղամին հանդիպեցայ, սրտնեղի օդ մը կ'ընէր, ոչ ալ հարուստին հոգի կը փչէր, և Գեղամ զոր հարցուփորձ ըրի, պատասխանեց ինձ թէ երեկոյեան ոչինչ կերած էր ջնառակար։ Լ'Ն, տակաւին Գեղամ մեղանգաւթեան մէջ կը լողար և իր աչաց մէջ կը նշմարուէր յոդնութիւն մը . . որ էր կենաց յոդնութիւնն։ Այլևս կարող չէր սիրելու և խօսելու ղղայանք կ'ապդեին նմա։—

Եւ էր այս, մեղանգիդ իմ Ախտակ, էր Գեղամին այս զարհուրելի և պժգալի կացութիւնն։ Բայց որովհետև սուզ ժամանակի մէջ գործեր ապրած էր նա, որովհետև ամեն հաճոյք ճաշակած, և ճանչցած էր բոլոր այն մեղութիւնները— զոր ինքն այնիկ ղղայանքներ կ'անուանէ— որք միայն կը յոդնեցնեն և տարաժամ կը ծերացնեն մարդ կային սիրան։ Կենաց բոլոր երեւոյթներն տեսած և նիւթական ու բարոյական կրից այնքան յագուրդ տուած էր որ այսուհետև երկու ճանապարհ միայն բաց կը մնային իր առջև։ Գեղամ իր կեանքով, կամ, վարձատուս, անյագ-ագի և առաքինի մարդ մը լինելու էր, կամ անպիտան մեղանգաւոր մը։

Էհ իրաց բնական ընթացքն այս վերջին ճանապարհին մէջ մնացած էին մեր բարեկամին։

Վասպրի, բայց չդադար իւր էութիւնն, կը պարծէ ինչ որ իւր նախնական պէտքերն հագցնելու նման, չունի ուրախութիւն մը և կարող չէ վայելել ինչ որ բնութիւնն ունի ճոխութիւն, պարզ և գեղեցիկ։ Եւ Գեղամ դարեր իսկ ապրի ո՛չինչ պիտի փոխէ իւր պատմութիւնէն և պիտի միայն կատարեալ բազդահատուած մը։ Մէկ խօսքով Գեղամ մեռած է բարոյապէս։

Երբէք քննած ես անհատական կեանքիր և ուսումնասիրած ես իւրաքանչիւրոյն յատկութիւնները։ Ես եմ է այս մտածին ատկաս ինչ խորհրդածութիւն և ուշադրութիւն գտած ես, նշմարած ես անշուշտ անհամար տիպարներ Գեղամի կենաց, տիպարներ որ ճոխ են այլ և այլ բարոյական զգծմունքիք զոր առաջ չի յիշատակեցի։

Այս ամենուն, հասառաջ ինձ, ազնիւ սրտակից, երբէք առնչութիւն չունի կազմուածքի հետ և Գեղամին մերկամարձութիւնը յատակ չգար տարերայ ազգեցութիւնէն այլ մի միայն բնական օրինաց հետեւանքէն, որոյմէ չզգած էր ինքն։ Ես եմ է խնամատարութեան հետամուտ ես, գիտցիր զէ՛ր որ բնական օրէնքն միեւնոյն ազդեցութիւնն ունին նախնական կենաց և բարոյական զգացմանց վերայ։ Չի կարծես թէ հակառակութեան մէջ կ՚ընկնեմ այս խօսքերս, և մի՛ յատկութիւն ունենար, պատ զրեմ է մի և նոյն բանն առարկած լինելու։ Ո՛չ երբէք, դուն իրրև չարժուն մերկնոյ մը ն կատես զմարդն, մինչ ես այդպէս կը նկատեմ մի միայն կարգ մը մարդկին։

Այս կարգ մը մարդկի իրրև խաղալիք կը գործածեն յաճախ զգիտութիւնն որոյ հետ կը ջանան հաչտեցընել իրենց կազմուածքն. և գրական փիլիսոփայի պէս կենցաղավարիլու կը ճգնին երբ զուրկ են ամենաւոքը

սկզբանէ։ Մին քեզ պէս իւր հիւանդութեան եւ նեղութեան մի միակ պատճառ կը բռնէ իւր կապուածքն—և այս սրտիհետև այս է Պիւհնէրեան կարծիքն—և երբեք ինձս չառնուլ իւր գործուածներն. ուրիշ մը կը սիրէ և կը յոյսէ չարաչիւռ մարդ մ՝ պի խեղճին ձեռքն չէ չարաչիւռ չլինել, խեղճն այսպէս ծնած է, կը գոչէ։ Ուրիշ մը դարձեալ յեռին ծայրը բարդահատած է և կը վառնէ իւր հարստութենն համ անհոգութեամբ կը վարէ հզիեի կեանք մը— որ տակաւին իրեն հրապուրիչ կը թուի— մինչդեռ արտասով յուխտն ունի լաւագոյն կեանք մը վարելու՝ բայց ինչ կարող է գործել, իւր աստղն այսպէս վճռած է։

Յանուն Աստուծոյ, մի նմանիկը այս մարդկան որ մեքենագործ է և որ օր մը կը հարցնէք ինձ լրջօրէն թէ դիտե՞մ արդեօք ինչ ըսել է ընկերավար— հանրապետական ուշադրութենն բրէ, կ՚ապացեմ, սա ընկերավար—հանրապետականին Պիւհնէրի խմաստասիրութենն իւրաքանչիւր ստորոգեալ մասը հաւնոյ չէ, ո՛չ ալ Թիկարի Բարոյական Ախտաբանութենն ակար երեւակայութեանց համար։—

Ես կը խրատեմ զքեզ մեկդի թողուլ այսպիսի հեղինակութիւններու ընթերցումն կամ գէթ սակաւ ինչ աւելի խորհրդածութեամբ ընթեռնուլ զանոնք և համոզուիլ որ ո՛չ մի հեղինակ կը յանձնարարէ մեզ մեռնելու չափ սիրել, պատուհասելու չափ խանգանդ կերպին յոգնութեան տալ մեր կրից, սրտիհետև մեր կռմռածքը կը պահանջէ եղեր զայս։—

Կարծեմ խոստովանիմ այժմ ամենս բանիւքամ թէ արդարեւ ենթակայ ենք տարերաց ապերեւութեան, բայց սակաւ չեն կարող դարձեալ կաշկանդել մեր կամքն։ Գիտեմ որ գիտութիւնն հաշտ է բարոյականութեան հետ,

և պիտի չկարողանայ ապահովել պատասխանատվությունն եթե ոչ ամբողջ պատերազմ մեջ։—

Այսպես ուրեմն, կանոնաւոր բանակ մեզմով ձախողելու և մի՛ գիտեր Պլեհնեերին որ կարող է իմն մը գեղի փոխան ընդունել տալ քեզ։

Մ[illegible] Գայդ
ՋԱՆԳԱԿ

Ս. պետերբուրգ
27 Սեպտեմբեր 1884.

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ք ԹԻԿԱՐԻ

1 Սեպտեմբեր 1884

Ազգ. ժողովոյ երեկուան նստին առաւոտեան դռնապահի մասին մեջ, Պ. Ս. Փափազեան դիտել տուաւ դիտել ուզող երեսփոխանոց թէ, Մայր—Գիւանի կամ՝ եթէ չեք բարկանար, Աղջիկ—Գիւանի կոմիէն առ Պ. Յ. Մերեճկովսկի ուղղել գրոյն հետեւեալ տողերն. «Ձեր հրաժարման առթիւ տուող պատճառներն բաւական պէտք է համարուին այն նոր եռանդին ու խոհեմութեան ի չնորհիւ որ կը տիրէ այժմ ժողովոյն մէջ» ժողովոյն արժանապատուութիւնն կը վիրաւորեն։

Երեսփոխանական ա[illegible]ներէն բազում ձայներ բարձրացուցին այս գիտողութեան դէմ, պատասխանելով գիւանի գիւն և ընդունելով թէ երբեմն Ազգ. ժողովոյ մէջ տիրած հին եռանդն ու անխոհեմութիւնն պատ-

ճառ տուած էին Պ. Յ. Մերիէմպուլի հրաժեշտին։ Այս բարբոյ ձայնիկ դէմ բազմեցան ուրիշ բարբեր։ Ես ղբոյ պատերազմին առաջացաւ— որքան քաջ ենք երբ պատերազմինք խօսքով— անկարողութիւնն, չվճռութիւնն ուրիշ չնորհիւ այլ նոր եռանդիւ ու խոհեմութեամբ որ կը տիրեն այժմ ժողովոյն մէջ, բարեկարգութիւնն խանգարելու, երեսփոխանաց ցրուելուն և տեղանքը վատ կեցաւ չնորհիւ այն նոր եռանդիւ ու խոհեմութեան որ կը տիրէ այժմ ժողովոյն մէջ։

Տաճն վայրկենի դադարէն եաքը Ժողովը վերսին բացուեցաւ։ Պ. Յ. Մերիէմպուլի կերպով մը հակկոտց իմ նորէն պատրաստ էր հրաժարիլ եթէ Ազգ. Ժողովը խնդրոյ նիւթ չընէ Մայր Վիանայի պրոն վերոյիշեալ առաջերն, իմ ինք հրաժարած էր միայն այն պատճառներու համար որ այժմ բարձուած են բարեբախտաբար։

Երեսփոխանական ամենաչնչին կամ երեսփոխանիկներ միաձայն յայտնեցին, իմ Մայր— Վիանայի պրոն յիշեալ տարին անդօր էին վերստանելու Ազգ. Ժողովոյ այժմեսպատուելութիւնն —որ ինքնին վերջ մ'է արդէն,— իմ հին եռանդն ու անխոհականութիւնն, որ առիթ տուած էին երեսփոխանի մը հրաժեշտին, Ազգ Ժողովոյ վատ, պատիւ ու պարծանք կը բերէին, իմ, Պ. Ա. վարժապետի դիտողութիւնն իրր չեղեալ նկատուելով հարկ էր փակել այն վակոպիծն։

Եւ անոնք ասոնցպէսն որ բարի է և փակեց։

Ազգային մեծ խոհականութիւն և նոր եռանդ . . . Ա. յսքան խանդարհութիւն, այսքան պիղծ ցոյց տուող Ժողովոյ մը բարձրացումն դժուար կը թուի մեզ, եթէ ոչ անհնար։

Կը հնարհատուինք Պ. Յ. Մերիէմպուլին որ իր հրաժարականն, որուն պատճառն ծանօթ է ամենուս

յետս կոչելու համար յայտնութիւնը նուաստացնել Աշխ. ժողովին ճիշտ այն պահուն յորում խոնհարհութիւնն ու նոր եռանդ կը տիրեն ժողովոյ մէջ։

* * *

Հրաշագան Օրուան կեանքը վերնագրով յօդուած մը կը հրատարակէ այսօր Արեւելքի մէջ ու Պ. Նարայրի ու նորա Տիկնոջ կեանքը կը նկարագրէ։

Յօդուածին վերեն կ'ընար Պ. Նարայրի կեանքը գնել։ Օրուան կեանքին տեղ Գիշերուան կեանք ալ կրնար գնել։

Յօդուածն վիպասանական ձեւով կսկսի. «Յունիսի վերջին օրերն էին 1879 տարւոյ, երբ տեսանք Պ. Նարայրի Բառգրքին առաջին թերթը։ Հաշուեցինք այդ օրը թէ երկու տարիներ Տպիւ կը բաւէին ուսումնական Հանուր Բառգրքին ամբողջ տպագրութիւնն»։

Իմ ճաշակիս համաձայն լինելու համար այդ յօդուածն Տարի էր սկսիլ այսպէս.

1879 տարւոյ Յունիսն մերձ էր իր վախճանին։

Աշխն տակաւ տակաւ ծալլելով իր անդօր ճառագայթներն անդիմ կատի մը նահանջել կ'ելնէր կը պատկերէր։ և Տրաժեշտ տալով իր սիժատոյն մեղմիկ կը տահէր կիշնար ամպամթոյր լերանց ետեւէն իր ոսկեբանդն ծանրելու և Հանգչելու Հանուր անդ։ Իր վախանորդն, լուսինն կբաւէ, ինչպէս ամեն վախանորդներ, իր պիտոյքին սիժոն յարմարակերպ Հանուր կսկսէր ինդրելն ցոյց տալ, տակայն տատանոտկան ամպեր մերթ ընդ մերթ կը նահանջեցնէին լուսնին երեսն և Թոյլ չէին տար որ կարենար լուսով ճաճանչել ծոմն։ Խոր լռութիւն մը կը տիրէր, և այս խոր լռութեան մէջ էր որ տեսանք Պ. Նարայրի Գաղտնիքին— Հայերէն Բառգրքին տասնին Թերթն, վարդի Թերթն որ չորքի կը տիրէր և կը

ծաւալէը իւր քաղցը բոլոն և . . . — ինչ ձևսա ուն— և . . . թոլոն

«Դեռ աչքերուս առաջ պատկերացած կը տեսնեմ, կը շարունակէ Պ. Հրաշդան, Միլվուայի Անկումն Տերեւոցի հիւանդ երիտասարդը։ Դեռ ականջիս կը հնչէ— ականջի հնչելն պաղէն յառաջ կուգայ— կոմսուհւոյ մը մեքենական ձիավիճակ չեշտը բօվերօ ձիօվիճեհ, հէ՛ք երիտասարդ ըսելով»

Հէ՛ք ականջներ . . .

«Ա՛յն առեն դեռ ողջ էինք . . .»

—Ա՛յն առեն ալ ողջ էիք . . . բայց եր՛բ պիտի մեծնաք դուք—

«Անճանօթ էր մեզ մարդկային սիրտն. ի՞նչպէս կրնայինք որոշել հոգւոյ վիշտերն մարմնոյ ցաւերէն։»

Կերևի թէ Պ. Հրաշդան տրամածանօթութեան մէջ քաջ չէ։ Բայց մենք կը հաւնանք. կոմսուհին ալ բառդիրք մը հրատարակելու երկունք ունեցեր է։

« Հեղինակներ դահ չեն ըլլար քիչ փառքով. իրենց սրտերուն մէջ կը անուցանեն փառասիրութեան մեծագոյնը։ Անմահ լինել, այն է իրենց սրտի դեղձումն։ Ինչո՞ւ հաւնար ըլլանք այնչափ անդութ որ խռովենք դիրենք այդ անուշ երազներուն մէջ, թող մոռնան պահ մը կենսոյ դառնութիւններն, թող ապրենան պահ մը հաչիչով և երազեն։»

Համաձիա չեմ Պ. Հրաշդանին։

«Եաս անպատճառ ներելի է մեզ, փորձառութեան օդնութեամբ ճշտել թուաբանական հաշուով թէ որ կորնչական են են, որ անմահ։ Այդ հաշիւներուն յետնած կրնանք հաստատել թէ դարերը— դէմ չատ երկար առեն— իրարու պիտի փոխանցեն Նորայր անունը իբր այն սիւներէն մին որոց վրայ անքոյթ և ապահով պիտի հանգչի հայ լեզուն և իւր հետ հայ անունը։»

Ա.հա նոր Պետրոս մը, նոր քար մը, նոր վէմ մ՛ որու վրայ հաստատել կը փափաքի Հրաշդան հայ լեզուին հիմերն, որ ատոր վրայ դրուած չեն արդէն, և ես չեմ ուզեր բնաւ հաստատել որ դարերն իրարու փոխանակեն Նորայր անունն, ըստ որում Հրաշդանի հաստատքն ուենեալու համար հարկ է փափաքիլ որ հայ դրականութիւնն չարունակէ արդի ողբալի վիճակն։

«Ո՞վ ի մէնչ արդեօք երախտապարտ չպիտի ճնայ այս համեստ անուան։»

Թիկար տակաւին պէտք չզգայ երախտապարտ ճնալու այս համեստ անուան զոր կը յարգէ։

Երախտագիտութիւնն երախտիք վայելելէն առքը կուգայ, և այն օրէն յորում իւր Բառարանէն բարիք տեսնելու բախտն պիտի ունենայ, երախտագիտական զգացումներն պիտի փութայ յայտնել, այսինքն այն օրէն յորում Պ. Նորայրի բառարանին մէջ վնտռած բառին համանիշ հայերէն բառն դտնելու պիտի արժանանայ։

«Ո՛րքան բառեր, ո՛րքան բացատրութիւն որոնց դոյութիւնն չէինք գիտեր, որոնց Նորայր և գիւտ մ՛ ըրաւ մեր լեզուին համար։»

Պ. Հրաշդանի կը ճնայ օգուտ քաղել Նորայրի այնքան բացատրութիւններէն և այնքան բառերէն, զորս կը փափաքէինք հրատարակուած տեսնել Աբեղեանի մէջ . . և չենք կարծեր որ այնքան բառերն և այնքան բացատրութիւններն, եթէ կան իրօք, Աբեղեանի մէկ սխնամն կարենան դրաւել։

Պ. Հրաշդան կը վերջացնէ իւր յօդուածն ըսելով.

Նորայրը այն անուն է որուն երախտապարտ պարտինք ճնալ.»

Ա.յո՛, բայց Ազգային Ժողովոյ մէջ հարցապնդում

ընելու է, և Ժողովոյն որոշումներն պաշտօնապէս երախտագրուելու միտք պէտք է։

2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Կրսեր թէ ներկան կը լինի իմ Ռուսիոյ կառավարութիւնն որոշած է կամաւորական նոր ընտրութիւն կատարել տալ առաջիկայ ապրիլ ամսոյ մէջ։

Կը յուսանք իմ Ընդհ. Ժողովին ու նոր եռանգ և խոնարհութիւն կը տիրեն, որպէս զի ամենքս միասին կամաւորական երկրորդ ընտրութեան մէջ։

3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Խնդիրս այն Պողոսի պերճգնեցուան Հայկական սահմանին չրջափակման ծախուց համար կարգեալ հանգանակիչ մատուցուածն այս չաբթու կիսի հանգանակութեան դարձը։ Կը յուսամք, իմ քանի մ' աւուրց մէջ լրանալով այս գործը, չրջափակման գործը կիսի։ Կը լինի իմ Յոյնք արդէն սկսած են հանգանակել իրենց սահմանը չրջափակելու համար, և Հրեայք ինչպէս կանխաւ գրած եմ, իրենց ազգային մեծ կէն պիտի հոգան իրենց սահմանին պէտք եղած ծախքը։

Արեւելք։

Այդ արև ծանր է առ ամենքիս լուծաց և հրեից որ մեր սահմանին չրջափակման ծախքն ալ հոգան, բայց կրնանք սպասել մեռնիլ որ իրենց սահմանները այնպիսի հեթանոս մ' չրջափակեն որ իրենց սահմանաց չրջափակումն մերինն ալ չրջափակէ։ Մեր այն դիտողութիւնն Տեառնական խորհրդոյ ուշադրութեան կը յանձնենք։

4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ա.եռաբանիչ Գ. Ն. Շիրմանեան առաքելութեամբ և

պատասխան վերնագրով լինն տպերէ բաղկացեալ ծանուցամ մը կը կարդանք լրագրաց մէջ։

Այս պատասխանէն կը հասկցուի թէ բազբատիանոց կոզմէ Յայտարար ձրմարտութեան անունով տեարակ մը հրատարակուեր է տեւտարանիչ Պ. Շիշմանեանի դէմ։ Աւետարանիչն վախցեր է անմիջապէս պատասխան մը դրել այդ տեարակին, բայց մտարիծին կզմնեն ախոյեան հասկցողութեամբ արդիւներ է Աւետարանիչին պատասխանին հրատարակութիւնը։ Մեծապատիւ Աւետարանիչն կը ծանուցանէ այժմ թէ այդ պատասխանին տպագրութեան հրամանը ընդուներ է թէ ըրչ օրէն ի բոյս պիտի ընծայէ զայն, թէ ուչն մի օրինակին վաճառն բարձրի պիտի ծախէ փոստային ծախքն իւր վրայ ըլլալու պայմանաւ։ Այս Աւետարանիչն Կէսիկ բաշա կը բնակի։

Մեծապատիւ աւետարանիչ և իւր ընկ պիճաքանն ազատ են ճշմարտութիւնը կատարելչ, ծամարիչ ձրմարտութեան և յայտարար ստութեան խորագրով տեարակներ հրատարակել և տարբերութեան ճանրան տալ հատուածոց առջև։ Միայն թէ Շիշմանեանի աւետարանիչին Կէսիկ բաշա բնակիլն և իւր աւետարանն վաճառն բարբարի վաճառելն աւետարանչական պաշտօնին վարկութեանը վնաս կը բերեն ըրչ մը։ Միւս աւետարանիչներն ոչ Կէսիկ Բաշա կը բնակէին և ոչ ալ վաճառն բարբարի կը վաճառէին իրենց աւետարանն։ Կերևայ որ Շիշմանեան աւետարանիչն իւր աւետարանին հատորներուն տարբերութիւն տարկապրած է, և ատ վիճակին մէջ Մեծապատիւ աւետարանիչ էֆէնտին պիտի ստիպուի, իւր աւետարանն ամենուն հաճելի ընելու ազատ և հետևապէս աւետարանիչ, մը պահանջուած անուշ ուսմունք չտալով երբեմն։

Ապահովի այս աւետարանին հրատարակութեան

յայտարարեին և կարողութիւն կը մաղթենք Մեծապատիւ Աւետարանչին և իւր ընթերցողաց։

3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Արեւելքի անօրէնութիւնն պատիւ ունի՞ ծանուցանել մեզ պատրաստ է՞ ամենայն դիւրութիւն ընծայել և փոստաբաններ կարգել օրիորդ Նարկիզին ծնողաց համար որպէս զի կարենան իրենց դաման արդարութեամբ յառաջ տանել։

Սրևելք իւր պաշտօնին տահմանէն դուրս կելնէ այս ծանուցմամբն։ Նմանօրինակ վճռեր ամեն օր, ամեն տեղ կը պատահին և եթէ Արեւելք ամեն դատի համար փոստաբան կարգելու պարտականութիւն առանձնէ՝ փոստաբանութեան գրասենեակ մ՚ալ բանալու կտիպուի։ Եաա իսկ՝ եթէ Սրևելք կարենայ Արեւմտեան կողմը չդանուիլ ազգային խնդրոց մէջ։

Մենք չենք կարծեր որ Արեւելք Օրիորդ կամ Տիկնին Նարկիզի խնդիրն պաշտպանելով այնչափ մեծ ժողովրդականութիւն վաստկի որքան կարծեց Արեւելք՝ պատուարժան Տնօրէնութիւնն իւր վերջընթեր նիստին մէջ։

Բերայի հրկիզելոց խնդրոյն՝ պաշտպանութեանը մէջ ունեցի ժողովրդականութիւն վաստկելու յոյս կայ։ Եւ դարմանալի է որ՝ Արեւելքի պատուարժան Տնօրէնութիւնն այս խնդրոյն համար փոստարան կարդած չէ յայտ։

* * *

Յոյս կայ եթէ Երուսաղէմի պարտուց ինպատառ հանդանակութեան խնդիրն վերջնականապէս պիտի կարդադրուի մօտերս։

6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Կարեւոր լուր մը.

Օրիորդ Նարկիզին չուզած ռամիկ և ոգեւոր անձին

ռեռւնն Հայրապետ է եղեր որոյ հետ գինքն բանիւ մռռնցացուցած են տեղւոյն ազանեքն ու եկեղեցականներն։

Եւ Աբեւելք իւր բոլոր ճիգն պիտի սպառէ որ Օրիորդ Նարկիզն այդ տգէտ և ռամիկ անձին, այդ Հայրապետին կինը չըլլայ։

Ազգասիրութիւնն, ազգային շահն և քիչ մ՚ալ բանաստեղծութիւնն են որ ուժով կը հրեն Աբեւելքն այս սիրոյ խնդրոյն մէջ։

7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Աբեւելք ն օրիորդ Նարկիզով կ՚զբաղի։ Զարեհաս. սիկ օրիորդ Նարկիզին հայրը Գրիգոեաշարեան տգէտ է եղեր։

Էհ, պ. Գրիգոեաշարեան, մխիթարուէ. աղջիկդ լըրագրայ նիւթ եղաւ։ Արդարութիւնն երեւան բերելու համար Աբեւելք չպիտի ընկրկի և ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ։ Փառաւոր ապագայ մը կ՚սպասէ ձեր դուստր չարեհաստիկ օրիորդ Նարկիզին, և այդ ապագային կը պատրաստուի Աբեւելքի անօրինութեան կողմէն։

8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ծոյլ կայ թէ Երուսաղէմի պարտուց խնդիրն իւր լուծումն պիտի ստանայ մօտերս։

9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Աբեւելքի Տնօրինութիւնն այս աւուր նիստին մէջ կոչէ վաղուան թուոյն մէջ ծանուցանել բանաստեր ընթերցողայ թէ «Օրիորդ Նարկիզ շատ գեղեցիկ աղջիկ մ՚է եղեր։ Անձ մը որ տեսած է (եղեր) գինա և այժմ Կ. Պոլիս կըգտնուի, կը վկայէ (եղեր) թէ Կ. պոլսոյ մէջ խակ գժուար է այդ կիլիկեցի գեղուհւոյն հատտսորը գտնել։»

Այս տողերն անդամ մը եւս կապացուցանեն թէ Օրիորդ Նարվիզն իրաւունք ունի, որովհետեւ իրաւունքը . . . գեղեցկագունեն է միշտ։ Նոյն տողերն սակայն անդամ մ՚եւս ցոյց կուտան նաեւ թէ Արեւելքի Տնօրէնութիւնը խմբագրական ասպարեզին տարբեր ասպարէզի մը մէջ ինկած է յանդիսոս։

10 ՈՒՊՏԵՄԲԵՐ

Երէկ կատարուեցաւ Սամաթիոյ ազգային վարժարանաց պարբեւաբաշխութեան հանդէսն։

«Վաթսունի չափ քննիչք հաստատած են թէ անցեալին հետ բաղդատմամբ յոյժ յառաջադէմ վիճակ մ՚ունեցեր են աշակերտք այս տարի։»

Վաթսունի չափ քննչաց կոչմէ արուած վկայութեան վրայ կասկածելու պատճառ մը չունինք։ Տեսնուած չէ քննիչ մի որ Տարեգրութեան մը ներկայ դանուի, հոն ապէկ մը ուտէ, եամէ և յետոյ քննչաց տետրակին մէջ արձանագրէ թէ անցեալին հետ բաղդատմամբ յոյժ յառաջնայ վիճակ մը ունին աշակերտք։ Եւ նախ անքաղաքավարութիւն է ասանկ վկայութիւն մը տալն, երկրորդ այդ քննիչն և ոչ մէկ դպրոցէ մը կը հրաւիրուի յաջորդ տարին։

Քանդր հինգ տարիէ ի վեր չպատնեշակ կրսենք. «Անցեալին հետ բաղդատմամբ մեր վարժարաններն հակայաքայլ յառաջ դիմած են։»

Ջեմ դիտեր թէ անցեալին մէջ ինչ կուսանէին աշակերտք, ազուէզ փայտ կտրելու դասադիրք կը կարդային, թէ ձկնորսութիւն կը սորվէին։

Քիչ մը անկեղծ ըլլանք Պօլսեցի եղբարք եմ ի՚չղաքրթութիւն, և խոստովանինք թէ Պոլսոյ թաղային վարժարանները, քիչ բացառութեամբ, ոչքան վիճակի

մէջ կը գտնուին տակաւին. և զայս խոստովանելէն ետք կը աշխատինք զանոնք բարեկարգ դրէից բարձրացնել։ Անցեալն, որ ոչ լեզու ունի և ոչ բերան, բառնելով, պարսաւելով ինչ կը չահինք . . . ։

11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Տարօրինակ երազներ բառական ինդայոյցին վիս երէկ գիշեր։

Տեմոսթէնն անունով կառավարի մը կառքով ճաշասրան մը գնացի և տեսակցութիւն մ' ունեցայ խոհարարի մը հետ որուն անունն էր Սոկրատ։ Եւ այս կառավարն ու այն խոհարարն բնաւ չէին կարմրեր ունենալուն համար անուններ՝ որ չէին համապատասխաներ իրենց պաշտօնին, և այնպիսի վարք մ' ունէին որ իրենք զիրենք Տեմոսթէնին ու Սոկրատին արժանի յաջորդներ կը կարծէին ։

Զարմանալի են մարդիկ երազներու մէջ . . .

Անունն Սոկրատ, արուեստաբ խոհարար . . .

Նմանօրինակ պատրաստի մէջ անունս կը փոխէի ես անմիջապէս։

Բայց միթէ ամեն մարդ ինձի պէս կը խորհի. միթէ դուք ալ չլսեցի՞ք իմ քանի մը հարուստներ, որ հապիւ կրնան անսխալ խօսիլ իրենց մայրենի լեզուն, պզտային գիշերօթիկ վարժարանի մ' ուսմանց ծրագիր պատրաստելու վրայ են։

Եւ այս հարուստներն ուխտ ըրած են իրենց մէջ չընդունիլ դասատուներ։

Երկաթէ, ափիոնէ, բուրդէ, լեզակէ, սոկորէ և կաուչուկ չինուած ուսմանց ծրագիրներով չեն կարող իրենց պզտասիրտ Հայդուդ տալ այդ հարուստներն՝ որ

այնքան երկար ատենէ իվեր արգելքները կը յարուցանեն կենդրոնական վարժարանի բացման դէմ։

12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Կին մ՚իւր նորածին տղուն համար տնտուկ մը կուզէ իւր ամուսինէն։ Ամուսինն կը հակառակի։ Կինն կը սրդոզի և այսօր հեռագիր մը կը քաշէ Արեւելքի Տնօրէնութեան սա խնամոտով.

«Ամուսինս տգէտ և անկիրթ է, չուզեր տնտուկ մը բռնել իւր նորածին տղուն համար։ Խնդրոյն միջամտեցէք և փաստաբան մը կարգեցէք որ արդարութիւնն երևան հանէ։ Հեռագիր մը ալ Պատրիարքարան քաշուած է։ Խնդրոյն ընդհանուր տեսակետով կրնայ նայուիլ եթէ ուզէք, ըստ որում չկայ խնդիր մը որուն իւր ուզած տեսակէտէն չկարենայ նայիլ ոք։ Մանրամասնութիւնք թղթատարով ,,։

13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Բազոքականաց կողմէ հրատարակուած «Ցայտարար Ձշմարտութեան» դէմ Մեծապատիւ աւետարանիչ Գ. Ն. Շիշմանեան էֆէնտիին պատասխանն, որ քիչ օրէն Խոյս պիտի ընծայուէր կը շարունակուի քիչ օրէն Խոյս ընծայուելու մէջ։

14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Բանաստեղծք ոմանք երբ կորսուանեն իրենց կինն զոր իրենց հոգւոյն հատորն կը կոչէին և որուն զոհել կը կարծուէին նոյն իսկ իրենց կեանքն, անմիջապէս հնգամանիկ ոտանաւոր մը կամ տաղ մը կամ քերթուած մը կամ դիւցազներգութիւն մը կը հրատարակեն և կը վազեն ուրիշ կնկան մը հետ կարգուելու, այսինքն հոգւոյ երկրորդ հատոր մը գնելու։

Երանի բանաստեղծից ոմանց որ հնգոտն տաղով մը դիտեն սիրուհանք և մխիթարութիւն գտնել իրենց ցաւոց։

Այս բանաստեղծից ոմանց հոգին ո՞րքան հատորներ ունի։ Ասանց սէրն ո՞րքան չուտ կը ծնի և որքան վազ կը մեռնի։ Միթէ բանաստեղծի մը սէրն իւր առարկային հոգ դառնալն տեսնելուն պէս մխի՞ր գառնալու է . . .

Ըստ այսց բանաստեղծից ոմանց պուէտ մը կրնայ քանի

կենկան հետ ամուսնանալ և ամենուն վրայ մեյմեկ տաղ գրկլոփ զանոնք սիրած ըլլալ տալէս Պողոս զՎիրգինիա։

Այս տեսակ բանաստեղծութիւնն ըստ իս ուրիշ բան չէ եթէ ոչ յանգաւոր վայրենութիւն . . .

15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Պ. Սուրէնեան անցեալ տարի Մնակեան ժառանգութեան և Բերայի հրկիզելոց հաշոյն վերաբերեալ հարցումներ ըրած էը Ազգ. ժողովոյ մէջ և Բարիզ ուղևորած էը իրաւագիտութիւն ուսանելու։ Պ. Սուրէնեան այժմ դարձած լինելով Բարիզէն և-րէկուան ժողովոյն մէջ գրաւոր կերպով խնդրեց որ այդ հարց-մանց պատասխաններուն յապաղման պատճառն յայտնէր Ազգ. վարչութիւնն։

Այս խնդիրն վարչութեան յղուեցաւ։

Պ. Սուրէնեան կրնայ իր դասերն շարունակել Բիբլիոթ և դալ տարի նորէն հարցնել այդ պատասխաններուն յապաղման պատճառն։

16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ներսաղէմի պարտուց խնդիրն վիշա կը պատրաստուի Ազգ. ժողովոյ ներկայանալու պատիւն ունենալու։

17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Կենդրոնական վարժարանի բացման համար ջանքերն կը բազմապատկուին։

Կենդրոնական վարժարանին բացումն չատ պժուարութեանց կը հանդիպի։ Կարելի չէ՞ արդեօք մեկզի թողուլ կենդրոնական վարժարանն և գոնէ մինակ կենդրոնական բան մ' ունենալ Կ. Պոլսոյ մէջ։

18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Կ. Պոլսոյ մէջ կենդրոնական անտարբերութիւն կամ կենդ-րոնական անհիաբանութիւն անուամբ մանաւանդ մը պիտի կազ-մուի մտերմ, և այդ Մանաւանդին պիտի յանձնուի ազգային կենսական խնդրոց լուծումն։

Այս Մանաւանդին, ինչպէս յայտնի է, ոչ պաշտօնապէս կը դործէր ցարդ։

19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Աբժ. Մաղաքիա վարդապետ Օրմանեան գալ տաքուան օրացոյցին մէջ պիտի հրատարակէ նաև ցուցակ մը վարդապետաց Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ։

Կղերական Ֆաքուրա մ՛որ, ինչպէս կը ծանուցանէ Նորա Աբժանապատիւ երկասիրողն, իւր պարզութեան մէջ շատ օգտակար արդիւնքներ կը պատաքերէ. բայց Նորին Աբժանապատուութիւնն չյայտներ թէ այդ ցուցակին մէջ իւրաքանչիւր վարդապետին արժէքն ալ պիտի դրուի՞ թէ ոչ։

20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Օգը դէշ է։
Քաղաքական ժողովին չգումարուեցաւ։

21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Օդն շատ աղէկ է։
Քաղաքական ժողովին նիստ չըրաւ։

*
* *

Հայոց ազգին համար մեծ և նշանաւոր օր մ՛է այսօր։

Ոչ թէ անոր համար որ Քազ. ժողովով չգումարուեցաւ այլ անոր համար որ ազգային երեսփոխանաց մէկ մասն այսօր «Բեմական ցառաջդիմական միութիւն» անունով, այսինքն երկուաձականով և մէկ գոյականավ կուսակցութիւն մը կազմեց, կուսակցութիւն մ՛որուն նպատակն է յառաջ, յառաջ դիմել . . . բեմին վրայ։

Սիրելի եղբարք իմ, ժամանակ է ալ հրաժարելու այդ ունայն և սին ցուցամոլութենէն, և այդ ուռուցիկ և թռուցիկ և թռուցիկ ածականներէն, որովհետև չէք կրնար գտնել հայ մ՛որ բեմական յառաջդիմական միութեան մը չգոյութեան մէջ վնաս է Ազգ. ժողովոյ անբեմական և անյառաջդիմական անվիրաբերութեան պատճառն։

22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Իւրաքանչիւր լրագիր իւր ուզած կերպով լուրեր կը հրատարակէ կաթոլիկոսական նոր ընտրութեան նկատմամբ։ Ընտրութեան օրն պիտի կրնանք իմանալ թէ ո՞վ է ընտրուածն։

23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Տփղխացիք կամ ողիկոսութեան մասին խրիմեանի կուռակից չեն «եղեր», և Մուրատեան սրբազանին անուն չեն տար «եղեր», այլ դրսէն մի անյայտ եւ չիսօսուած անձ մը կուզեն «եղեր», որ կաթողիկոս լինի։

[Արեւելք]

24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Կրօնական ժողովը որոշեց չնորհակալութեան նամակ գրել առ Տ.Մկրտիչ կաթողիկոս։

— Ինչո՞ւ համար։

Հաճնոյ ամուսնութեան խնդրոյն համար Պատրիարքարանէն քաշուած հեռագրին պատասխանած ըլլալուն համար։

25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Արժ. Հ. Սերովբէ վարդապետ Տէրվիշեան, որոյ լեզուաբանական յօդուածներն ծանօթ են հայ բանասիրաց, հրատարակեց Ընդեարսպական Ճախաւեղս անուն երկասիրութիւնն։

Կրսուի թէ մեծ խնամօք թարգմանուած է այս գրքոյկն։

26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Պանդուխտ քահանայ մը երկու շաբաթ ապաշխարանաց են թարկուեր է, մարզպանի հայ մը եկեղեցական հանդէս խափ թաղած լինելուն համար։

Եթէ դամբանական մ' ալ խօսէր քանի՞ տարուան ապաշխարանաց պիտի ենթարկուէր արդեօք . . .։

27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Պ. Մեսրոպ Նուպարեան Սիսալներու խճդիր վերնագրով յօդուած մը կը հրատարակէ այսօր 'ի պատասխանի Պ. Նորայրի քննադատութեան։

Պ. Նուպարեան Պ. Նորայրի սխալներէն ծաղկաքաղ մ' ըրած է զոր կը խոստանայ հրատարակել յատուկ տետրակով մը։

Ըստ մեզ Պ. Նուպարեանին առ իւր հակառակորդն տալիք ամենէն ազդու պատասխանն, իւր բառգրքին գոնէ առաջին տետրակն հրատարակութեան տալն է։

28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Արեւելք կը ծանուցանէ թէ Սեդրակ էֆէնտի Տէր Սարգսեանց կ՚ոլիս եկած է։

Բարի եկար ո՞վ Սեդրակ էֆէնտի Տէր Սարգսեանց, ի՞նչ պէս էք, աղէ՞կ էք։ Սեդրակ էֆէնտի Տէր Սարգսեանց, մեր բարեկամն, Շահենն ի Սիպիր ի հեղինակն է ։ Ցարաբերութիւն հաստատած է նաև այն մեծատանց հետ որ պաշտպան և նեցուկ են Արեւելքի։

29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Հաճնոյ խնդիրն չորս մաս ունի եղեր ըստ Արեւելքի։

Պատմական, դատական, ազգային, և հաւորային։

Լաւ ուրեմն, այս վերնագրով թո՛ղ լրագիր մը հրատարակէ Արեւելքի տնօրէնութիւնն, աւելցնելով նաև քերթողական, սիրահարական, տնտեսական և բանաստիրական մասերն որ կրնան յարմարիլ Հաճնոյ խնդրոյն։

30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ամսոյս մէջ ազգն ոչ ինչ գործեց նշանակութեան արժանի։ Եա գնաց մէկու կէս քառակուսի մերթ ։

ՉՈՒԱՐՃԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՔՀԵՐՈԿԼԷՍԻ (*)

Սկոլաստիկոս մը՝ փափաքելով տեսնել թէ քանդալն վայելուչ կ՚ընէ՝ զ՚ինքն, այուընկերն փակելով հայելւոյն մէջէն իւր դէմքը կը դիտէր։

Սկոլաստիկոս մը քար մը իւր օրինակ կը բերէր այն առնէն զոր ծախու հանած էր։

Սկոլաստիկոս մը՝ որոյ ցաւ կը յայտնէր վաճառական մը քանալով թէ գեան իւր արաբերն ողողած էր, հարցուց, ինչ պէտք է որ ընեմ ձեզ այս պարագային մէջ։

(*) Ուսուցիչ խնամատարութեան վերաբերող դարու յետքան ղ Ֆրէստոս։

Ակոլաստիկոս մը՝ լսելով որ ագռաւն հարիւր տարի կ՚ապրի, ագռաւներ ծախու առաւ և փորձի համար կը սնուցանէր զ՚անոնք։

Ակոլաստիկոս մը բժշկի մը հանդիպելով, ներեցէք ըսաւ, իրեն, եթէ չը հիւանդացայ և մի ասոր համար յանդիմանէք զիս։

Ակոլաստիկոս մ՚ ըսաւ իւր բարեկամին, քնոյս մէջ ձեզ տեսայ և բարեւեցի. և բարեկամն, ներեցէք, եթէ անուշադիր գըտնուեցայ։—

Ակոլաստիկոս մը ուզելով բռնել մուկ մը որ յաճախ իւր գրքերը կը կրծէր, մի կտոր մը խածաւ և մկան դէմ նետեցաւ։

Ակոլաստիկոս մը պատահելով երկուորեակ եղբարց միոյն, հարցուց զո՞ւ մեծար թէ եղբայրդ ։—

Ակոլաստիկոս մը տուն մը ծախու առաւ և պատուհանին առջև նստելով կը հարցնէր անցորդաց թէ տունն իրեն կը վայելէ՞։—

Ակոլաստիկոս մը որ գետէ մը անցնիլ կ՚ուզէր, նաւակ մտաւ ձի հեծած։ Մարդ մը հարցուց իրեն թէ ի՞նչ էր նաւակի մէջ ձի հեծնալուն պատճառն, և նա պատասխան տուաւ, ստիպողական գործեր ունիմ։

Ակոլաստիկոս մը որոյ որդին մեռած էր, տեսնելով որ բազում բարեկամներ կգային յուղարկաւորութեան հանդէսին, ըսաւ, կ՚ամչնամ այսքան փոքրիկ տղիկ մը հանել այս ստուար բազմութեան։

Ակոլաստիկոս մը որ լողալ ուզելով պիտի խեղդուէր, ուրիշ մի այլ ևս ջուր չմտնել մինչև որ լողալ սորվի։

Ակոլաստիկոս մը ուրիշ Ակոլաստիկոսի մը հանդիպելով ըսաւ.

լսեցի որ մեռած եւ. և նա պատասխանեց, բայց կը տեսնես ա-
հա որ կ'ապրիմ։ Եւ Սկոլաստիկոսն կրկնեց, այս, բայց ինձ այդ
ըսողն քեզնէ աւելի վստահութեան արժանի է։

Սկոլաստիկոս մը՝ ուզելով սակաւակերութեան վարժեցնել
իր ձին, չէր կերակրեր զանիկա։ Երբ ձին անօթութենէ մե-
ռաւ կ'ըսէր մեծ կորուստ ըրի . . զի հազիւ թէ ձիս սակաւակե-
րութեան վարժուեցաւ և ահա ապրելէ դադրեցաւ։

Սկոլաստիկոսի մը որդին որ պատերազմի համար մեկնելու
վրայ էր՝ խոստացաւ իր հօր բերել թշնամւոյ գլուխ մը։ «Մինչև
որ եթէ առանց գլխոյ վերադառնաս, պատասխանեց հայրն-
հոդ չէ՛, բաւ է որ քաջառողջ տեսնեմ զքեզ և հրճուիմ։

Սկոլաստիկոս մը, երազին մէջ տեսնելով թէ գամի մը
վերայ կը կոխէր, իզարթնուելն ոտքը կը կապէր կարծելով որ ցաւ
կզգայ։ Ուրիշ Սկոլաստիկոս մը որ պատճառն իմացաւ փութաց
ըսել «ինչո՞ւ համար բոլոտն անկողին կը մտնես—

Սկոլաստիկոս մը որ իւր դաշտերուն մէջ պտտելու ելաւ, փա-
փագելով հոն գտնուող ջրհորէ մը ծարաւն անցունել, կը հաւ-
ատնէր թէ այդ ջուրն լա՞ւ էր ըմպելու, և երբ իրեն պատասխանե-
ցին թէ լաւ է, դի իւր պապերն ալ անկէ կ'ըմպէին, զարմաց-
մամբ ըսաւ «ի՞նչ երկար պարանոց ունին եղեր որ այսքան խոր
ջրհորէ մը կարող էին ըմպելու։

Սկոլաստիկոսի մը բարեկամն յանձնարարեց իրեն երկու ար-
ղայ ծախու առնուլ իւրաքանչիւրն հնգետասանամեայ, և նա
հարցուց, եթէ այդպիսիներ չգտնեմ, երեքնասամեայ մը ծախու
առնո՞ւմ։

Սկոլաստիկոս մը երկար ժամանակ իւր գրքերն փնտռելով
և չգտնելով, երբ օր մը հազար կուտէր, դիպուածով անկիւն մը

դարձաւ և տեսաւ որ գրքերն հոն էին։ Ցետոյ պատահելով բարեկամի մը որ իւր դգեստներով մէկ դարդն կորուսած էր, ոհ մի վշտանար, ըսաւ իրեն, այլ հազար մը ծախու առ և զանիկա ուտելով սանկ անկիւնն դարձիր, դիտէ և պիտի գտնես փնտռածդ։

Սկոլաստիկոսի մը ըսուեցաւ, այն ջորին զոր ինծի ծախեցիր, մեռաւ. և նա պատասխանեց, յանուն Աստուածոց, իմ ծառայութեանս մէջ այդպիսի բան մը չըրաւ։

ԱՑԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԲԱՌԱՐԱՆԻ

Խօսնայր.— Աղջիկ մը խօսք առնուղն միշտ անոր սիրտն ալ կառնէ արդեօք։

Ծածուկ.— Ծանուցումն։

Ծանծաղամիտ.— Մարդ՝ որուն մտքին մէջ խղդուելու վախ չկայ, որովհետև խորունկ չէ։

Ծանրաբեռն.— Անթոսի ուղեւորութիւն ընթերցողին։

Ծափահարութիւն.— Ձեռքերու կեցցեն։

Ծեծ.— Զարկ, բայց անձնականին մէջ դպչիր։

Ծերութիւն.— Կենաց թատերդութեան վերջին վարագոյրն։

Ծիծ.— Աղբիւր կենաց։

կանխիկ.— Սահ.— Ոչ։ Շնորհակալութիւն.— Ընդունեցէք, առէք որչափ որ կուզէք։

Համարատու.— Այն որ համար չտար։

Համբոյր.— Խօսնիլ։ —

Հայհոյութիւն.— Փառաւոր սով։

Հաբեհասիրութիւն.— Քառակը լեցնել։

Հանգանակութիւն.—Պաշտօնական մուրացկանութիւն։

Հառաչականութիւն.— Երեք քառորդ ճչմարտութիւն։

Հառաստափոխութիւն.—Խղճի դաղթականութիւն։

Հիմնադիր.—Այն որ հիմնայատակ կընէ։

Հիւրասէր.— Այն որ հիւրէն օգտուիլ կաշխատի։

Ձամարտակութիւն.—Նոր և դիւրին արհեստ մը ստակ վաստակելու համար։

Մաճ.— Մշակին գրչակալն։

Մամոնայ.— Անիրա՛ւ քեզի . . .

Մայրապետ.— Մայր չատ մայրերու։

Մարդավարութիւն.— Արտիզ հակառակ վարուիլ։

Մարդատեաց.— Մոլի մ՚որ միշտ արտէն կը խօսի։

Մարմին.— Բժիշկներու ստացուածքը։

Մեղք.— Տուգանքը վճարէ՛ և կը խաբխա։

Միջնորդ.— Երրորդն է որ կը շահի միշտ։

Մրցանակ.—Ինչ որ տկարներու կը տրուի՛ ի քաջալերութիւն . . .։

Ցավառութիւն.— Ո՞րքա՞ն դժուար է սխալն խոստովանիլն։

Ցոյս.— Եթէ ուրիշներն խաբելու մէջ դժուարութիւններ կը տեսնենք ինչո՞ւ ինք զինքնիս չխաբենք։

Նուաստ.— Աղերսագիրներու տակ կը գտնուի մէյն, և այն ալ ծառայի մը հետ։

Նուաստութիւն.— Ո՛վ կընդունի։

Նպատակ.—Միշտ ուրիշներն են որ կը հասնին մեր նպատակին։

Նեմ.— Գրագիտաց սմանց գրութեանց համար կը գործածուի։

Շան.— Ձմեզ չարժող չոգին։

Շանադէս.— Ընդհանուրին շահուց պաշտպան։

Շաղփաղփաթ.—Ինչ դեղեցիկ կերպով տրամաբանեց և խնդիրն պարզեց։

Շատաճալ.— Աւելին վայելելու յոյսը կտրել։

Շեակաճ.— Առաքինութիւնն խնդրելոյ։

Շողոմարար.— Ժամանակիս պահանջմանց համեմատ վարուող։

Շուկայ.— Սուտերու գործարան։

Շրջաբերական.— Բարեհաճեցէ՛ք ինձի գործ տալ։

Որկրամոլ.— Մանաւանդ երբ պնակ մը դնես առջեւը լի . . . դովեստով։

Ուսանիլ.— Տգիտութիւնն ճանչնալ։

Ուրացալ.— Սիրա մ՚որուն յիշողութիւնը տկար է։

Զարութիւն.— Բարութեան վրայ կը հոլովի։

Պայմանագրութիւն.— Յօդուածք վերջին. «Երկու կողմն ալ ազատ պիտի լինի սոյն պայմանագրութիւնն առ ո. չինչ համարել։»

Պանիր.— Սերանին վերջաբանը։

Պատանդ.— Վստահութիւն ունիմ վրադ. ոսկոյն յարգենք օրէնքին։ Հապա՛ր ոսկի կուզես, երեք հազար ոսկինոց տունդ իմ անուանս դարձուր։

Պատուհաս.— Երուսաղեմի պարտքը։

Պատսպարան.— Անհոգութիւն։

Պատրուակ.— Պատճառին կրզիծը։

Պարգեւ.— Ինչ որ բանութեամբ կառնեն։

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ ՄԵՒԵԼՈՑ ԳՈՒԿԻԱՆՈՍԻ

ՀԵՐՄԻՍ ԵՒ ՔԱՐՈՆ

Հերմես.— Կարգադրենք մեր հաշիւն, եթէ կուզես, ո՛նաւաճար, և տեսնենք ո՞րքան պարտք ունիս ինձի, որպէս զի այս մասին դարձեալ չ՚վիճինք։

Քարոն.— Ա՛յո՛. կարգա՛դրենք, որովհետև աղէկ բան է հաշիւներն մաքրելը.

Հերմէս.— Ձեր հրամանաց համեմատ խարխափ մը բերի զոր հինգ տրախմի գնեցի.

Քարոն.—Հինգ տրախմը չատ է.

Հերմէս.— Յանուն Պղուտոնի կ'երդնում որ հինգ տրախմի գնեցի. երկու դանկի գնեցի նաև փոկ մը թիւավարելու համար.

Քարոն.— Դիր ուրեմն հինգ տրախմ և երկու դանկ.

Հերմէս.— Առագաստը կարելու ասեղ մ' ալ առի որուն հազար կանխիկ վճարեցի հինգ դանկ.

Քարոն.— Այն ալ անցո՛ր.

Հերմէս.— Դիր նաև մեղրամոմ նաւակիդ ծակերը գոցելու համար, բևեռներ և պզտիկ չուան մը զոր կայմին գործածեցիր, ամէնն երկու տրախմ.

Քարոն.— Աղէկ գներ ես:

Հերմէս.— Ա՛հա այս է, եթէ բան մը չմոռցանք հաշուոյն մէջ: Եր՛բ ուրեմն պիտի վճարես այս գումարը:

Քարոն.—Ա՛ռ այժմ անհնար է, Հերմէս, բայց երբ ժանտախտ կամ պատերազմ ինձ չատ մարդիկ ղրկէ այն տեղն կրնամ ստակ վաստկիլ նաւողչէքն չատկէկ առնելով:

Հերմէս.— Ինձ կը մնայ ուրեմն ամէն աղէտք և չարիք մաղթել որ կարենամ ստակս առնել:

Քարոն.—Ոչինչ կերպով կարելի չէ որ կարենամ վճարել. Ինչպէս կը տեսնես, հիմա խիստ քիչ մարդ կուգայ՝ որովհետև խաղաղութիւն կը տիրէ:

Հերմէս.— Ես ալ կուզեմ որ այսպէս ըլլայ, ինչա՛ս չունէի, թող իմ պահանջքիս վճարումն ուշանայ: Բայց կը յիշե՞ս, Քարոն, երբեմն ինչ մեռեալներ կուգային

մեզի. ինչպէս յաղթանգամ և արիւնաթաթաւ էին, և անոնցմէ չատերն ո՛րքան վէրքեր ունէին. մինչեւ հիմա եկողն կամ գաւկէն կամ կնիկէն թունաւորուած մէկն է, կամ շռայլութենէ փորը կամ ծունկերն ուռեցած մարդ մը. Ամենքը դեղին և վատուժ են, և քընաւ չեն նմանիր միւսերուն։ Ատոնց մեծ մասը, ինչպէս կերևի, հոս կուգան միմեանց հարստութիւնը յափշտակելու համար իրարու թակարդ լարելով։

Քարոն.— Եւ արդարև ատոնք խիստ փափաքելի է.

Հերմես.— Ուրեմն պէտք չէ ես ալ գէշ երևամ քեզի եթէ առնելիքս թախանձանօք պահանջեմ քեզմէ։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՓԱՒՈՒԿԱՆ ՀՐԵՇՅ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԼ

Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

ՆՇԱՆ Կ. ՊԼՐՊԼՐԵԱՆ ԵՒ Մ. ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ

Էօժէն—Ահա գաղղիայի մեծանուն վիպասանին սոյն նշանաւոր գործը, զոր Մասիսի Մեծ. Խմբագիր Կ. Ս. Իւթիւճեան էֆէնտի ասկէց 18 տարի առաջ թարգմանած և իրը թերթօն Մասիսի միջոցաւ հրատարակելէ յետոյ՝ զատ ևս տպագրած էր, ժամանակէ մը՝ իվեր ըսպառած լինելով, այս անգամ Մեծ. Թարգմանիչը կրկին աչքէ անցուցած, լեզուին մաքրութեանն և ոճերու գե-

գեղիկ բացատրութեանց մեծ խնամք տարած և մանաւանդ պայմանաւ մը մեզ յանձնած է երկրորդ անգամ տըպագրել պատկերազարդ։

«Գաւառական Հրեայն» 1600 մեծադիր երեսի մօտ, և ընդարձակ հատորէ պիտի բաղկանայ, մաքուր թղթի վրայ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Ամբողջ գործը պիտի պարունակէ Գաղղիերէն ընտիր տպագրութենէ մ' ընդօրինակեալ և մանաւանդ խնամօք փորագրեալ 100ի մօտ գեղեցիկ պատկերք, և բայ'ի սոսնգմէ. 60ի չափ ալ մեծադիր և ընտիր պատկերներ, որք մաքուր թղթի վրայ զատ տպագրուելով պիտի գետեղուին գործոյն մէջ։

Մէն մի հատորին բաժանորդագրութեան գինն է կանխիկ 25 ղրուշ։

Տասն եւ վեց երեսէ բաղկացեալ մէն մի թերթ 50 փարայ։

Գաւառացոց համար թղթատարութեան ծախքն միատեղ հաշուելով, մէկ հատորին գինն է 30 ղրուշ։

Գաւառներէն բաժանորդ ղրկիլ փափաքողք պարտին բաժանորդագինն կանխիկ յղել Բուրսատան Մանկանց Հանդիսի խմբագրատունն հետեւեալ հասցէիս։

ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Կ. Պոլիս Խաքի—Զապթիյէ Ճատրէսի թիւ 65

معارف نظارت جليله‌سنك ۳۰ كانون ثانى سنه ۹۹ تاريخلى و ۱۷۹ نومرولى رخصتنامه‌سى موجبنجه ادرنه معارف مجلسنك رخصتيله

﴿ ادرنه ولايت جليله‌سى مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر ﴾